

skilt-
Hæren
s hjel-

Reprimande til tilhørerne i Hewins-saken

Klappsalver fra „Jacobsen-fløy”

En lokal kapitulasjon, sier Roscher Nielsen

Byrettsdommer Knut Hougen måtte igår for første gang under Jacobsen-Løberg-saken gripe til klubben, da en bestemt del av publikum under dundrende klappsalver og stor muntrasjon bifalt en replikk som fremkom under høyesterettsadvokat Albert Weiseners eksaminasjon av vidnet Ulrich Stang. Replikken, som forøvrig var helt likegyldig, ble for noen av tilhørerne åpenbart oppfattet som meget rammende i favør av Jacobsen-siden av saken, og ved sin spontane akklamasjon røbet de ihvertfall på hvilken side deres sympati ligger.

Den øvrige del av tilhørerne så imidlertid noe desorientert ut over all denne hurlumhei, men det gjorde ikke rettens administrator. Han grep øyeblikkelig inn, og gav klar beskjed om at publikum straks ville bli fjernet og nektet ytterligere adgang hvis det kom til flere ytringer av samme karakter.

Oslo byrett har nå mottatt brev fra general Buschenhagen i Tyskland om hans syn på tolkningen av kapitulasjonsoverenskomsten i Trondheim 10. juni 1940. Det ble ikke funnet nødvendig å foreta rettslig avhør av den 77 år gamle, pensjonerte general i Tyskland, men byrettsdommer Hougen skrev til ham og ba ham bekrefte det brev han sendte til Hans S. Jacobsen for fem år siden. Dette ble gjort.

Da general Ragnvald Roscher Nielsen, 78 år, igår ble ført som vidne, ble han først forelagt general Buschenhagens synspunkter. Ragnvald Roscher Nielsen forhandlet som oberstløytnant på norsk side, med oberst Buschenhagen som tysk motpart.

I brevet fremholder general Buschenhagen at det ikke var snakk om noen begrenset kapitulasjon i Trondheim. Under forhandlingene med Roscher Nielsen hadde han

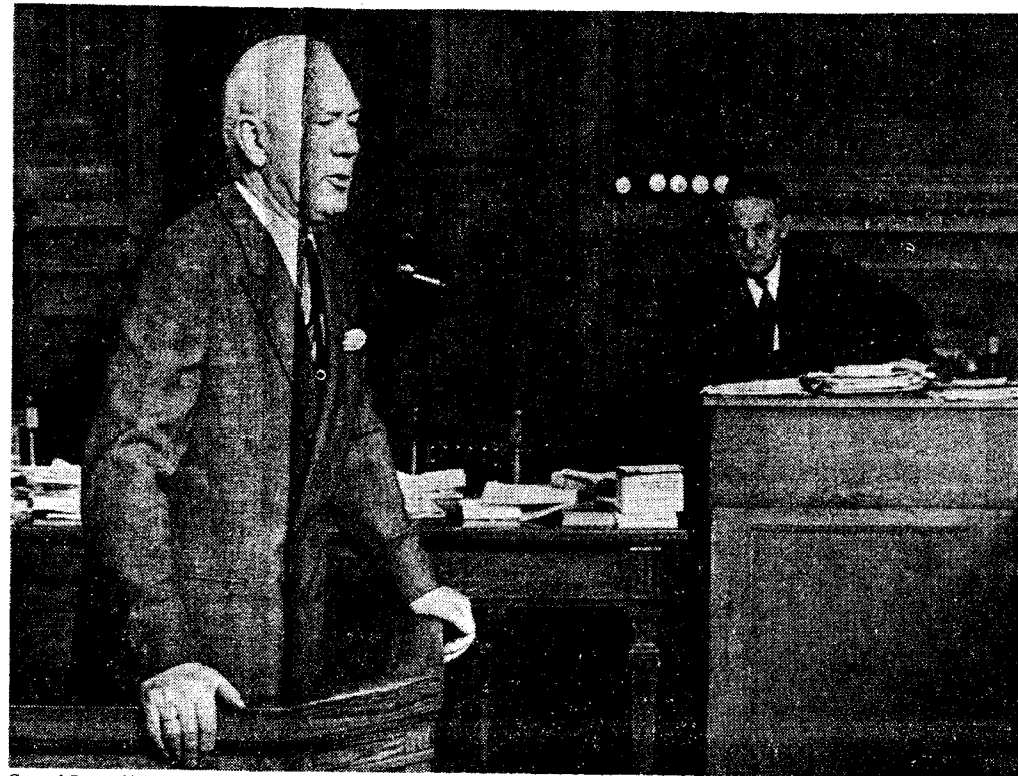
ventet at oberstløytnanten ville legge vekt på at kampen fortsatte, men det ble ikke gjort, skriver han. Bare et punkt i det utkast som ble presentert Roscher Nielsen var omstridt, nemlig at de norske offiserer skulle gi sitt æresord på ikke igjen å gripe til våpen overfor tyskerne. Kapitulasjonen gjaldt samtlige norske stridskrefter, slik ordlyden også er i overenskomsten, skriver general Buschenhagen blant annet. Han tilføyer at det ikke lå innenfor tysk ledelses hensikter eller interesser at kapitulasjonen bare skulle omfatte landstridskreftene i Nord-Norge.

Bare 6. divisjon

Høyesterettsadvokat Annæus Schjødt jr. innleder eksaminasjonen: — Hvilke fullmakter hadde De da De ble sendt fra staben i nord til Trondheim for å forhandle med tyskerne?

— Jeg hadde mine fullmakter fra general Ruge, og han hadde igjen sine fra den norske regjering. Det er grunn til å understreke her at på dette tidspunkt var kampen i Sør-Norge allerede slutt. Da britene trakk seg ut over Andalsnes fikk general Hvinden Haug ordre om å innstille kampene, og da det samme skjedde umiddelbart etterpå i Trøndelag, kapitulerte oberst Getz med 5. divisjon. Dette skjedde 3. mai.

Efter dette tidspunkt var det utelukkende 6. divisjon i Nord-Norge som var i kamp. Kongen, regjeringen, våre flyvere og det som var igjen av Marinen var reist over til England for å fortsette kampen derfra, fortsatte vidnet. Han opplyste at da britene trakk seg ut også fra Nord-Norge, begynte den norske militære ledelse å forstå at det bar mot slutten også

General Ragnvald Roscher Nielsen under sitt vidneprovis i Oslo byrett igår. — Det var aldri tale om kapitulasjon for annet enn 6. divisjon 10. juni, sa generalen. Til høyre høyesterettsadvokat Albert Wiesener.

— Jeg kom til Trondheim ved 8.30-tiden 10. mai, og i resepsjonen på Hotel Britannia ble jeg møtt av oberst Buschenhagen som hadde en stab på 6-7 offiserer med seg. Det var en meget elskverdig mottagelse jeg fikk. Jeg må få lov til å si at de oppførte seg slik som det sommer seg offiserer. Vi tok plass rundt forhandlingsbordet, jeg som den eneste norske i selskapet. Som tolk hadde vi en sønderjyde, eller muligens schleswig-holsteiner, men hans norsk var verre enn mitt tysk, så forhandlingene fortsatte på tysk, sa vidnet, som gjorde oppmerksom på at han i 1937 hadde oppholdt seg i Tyskland for å sette seg inn i tysk artilleri. Etter å ha referert selve forhandlingsmøtet, som er nedtegnet i en bok «Operasjoner til lands i Nord-

114299

for 6. divisjon.

Man forsøkte først å få istand en ordning med at svenskene be-
satt Norge at tyskerne skulle
beholde kontrollen over Syd-Nor-
ge mens området nord for Narvik
skulle være på norske hender. Da
tyskerne skjønnte at britene trakk
seg ut, fikk imidlertid pipen en
annen lyd. General Ruge mottok
et telegram fra den tyske over-
kommando, med beskjed om at en
norsk forhandler var ønsket i
Trondheim, mens en annen for-
handler skulle ta kontakt med
general Dietl på Narvik-avsnittet
for å få istand en norsk tilbake-
trekning på det lokale plan.

Forferdet

— Tll min, jeg må si — forferdel-
se, ble jeg innkalt til general Ruge,
hvor jeg fikk beskjed om å reise til
Trondheim og forhandle med tys-
kerne, sa general Roscher Nielsen i
retten. — Jeg spurte om ikke gene-
ral Ruge selv skulle reise, men han
svarte at han ikke hadde anledning.
Da jeg spurte hva slags direktiver
jeg fikk, svarte generalen at jeg
fikk gjøre det beste ut av situasjo-
nen. Han hadde imidlertid et øns-
ke: at norske offiserer skulle slippe
å avlegge æresord på ikke å gjen-
oppta våpnene mot tyskerne.

Advokat Schjødt: — Ble det drøf-
tet noe om at De hadde myndighet
til å avslutte krigen mellom Norge
og Tyskland?

— Nei, nei, nei...! Regjeringen
dro jo over til England for å fort-
sette, kapulasjonsforhandlingene
hadde intet med en fredstraktat å
gjøre.

Vidnet forklarte videre at i svaret
på tyskernes telegram gjorde man
oppmerksom på at nordmennene
ikke hadde transportmidler til råd-
ighet for reisen til Trondheim, og
det ble svart at et tysk fly skulle
plukke opp forhandleren i Målsnes.
Roscher Nielsen reiste dit og ble
møtt av det tyske flyet.

Norge i 1940», utgitt av Forsvarets
krigshistoriske avdeling, kom vidnet
inn på en uttalelse Hans S. Jacob-
sen tidligere er kommet med under
injuriesaken:

Eventyrfortelling

— Ifølge pressereferatene sier
Jacobsen at mine TV-uttalelser om
disse hendelser er den reneste even-
tyrfortelling, men jeg vil snarere
karakterisere general Buschenha-
gens opplysninger i brevet som er
referert her idag, som det rene
eventyr, sa vidnet. — Buschenhagen
beskriver forhold som er snart 30 år
gamle (general Roscher Nielsen
fortalte selv om disse forhold alle-
rede under straffesaken mot pro-
fessor Schanche i 1948, og rettsbo-
ken er dokumentert i retten) — og
vi må huske at disse tingene natur-
lig måtte gå sterkere inn på meg,
representanten for en liten nasjon
som hadde tapt, enn på ham — et
ledd i et militærapparat som alle-
rede kjempet på flere fronter.

— Jeg er forresten forbauset
over at general Buschenhagen er
i live, innskyter vidnet, — da jeg
snakket med generaloberst von
Falkenhorst på Akershus etter
krigen, fortalte han at Buschen-
hagen var falt i Romania! (Ge-
neral Buschenhagen ble tatt til
fange av russerne, og tilbragte
syv år i russisk krigsfangenskap.)
General Roscher Nielsen presiser-
te i sitt vidneprov at Buschenhagen
10. juni var helt fortlølig med at
hele Sør-Norge allerede hadde ka-
pitulert, og at det Norge hadde
igjen av flyvåpen og marine var
reist til England. For vidnet selv sto
det helt klart at man i Trondheim
forhandlet om de stridskrefter som
var igjen i Nord-Norge, nemlig 6.
divisjon. Han fortalte at da han
fikk se tyskernes utkast til kapitu-
lasjonsoverenskomst, ble han først
overrasket fordi de var mer imøte-
kommende enn han hadde ventet,
men han la dem allikevel ned på
bordet, og sa at han ikke kunne
godta vilkårene.

Ordre fra Der Führer

Han gjorde innvendinger for hver
paragraf i utkastet, men spørsmålet
om æresord fra offiserene ble gan-
ske kort avfeiet, idet Buschenhagen
sa at det var utelukket at de skulle
slippe å avgi æresord, fordi det var
en ordre fra selveste Der Führer.
Roscher Nielsen fikk dog gjennom-
ført at det bare skulle gjelde yrkes-
offiserer.

Advokat Wiesener: — Mener
De at offiserer kan gi æresord på
ikke å krige videre, når krigen
fortsetter?

— De avdelinger som kapitu-
lerte skulle jo ikke krige videre.

— Ville det ikke ha vært rik-
tigere å gå i krigsfangenskap?

— Det forelå en ordre fra ge-
neral Ruge om ikke å gå i fan-
genskap. Han mente vi var til
mere nytte for vårt land på den
måten.

— Har De tenkt over hva slags
refleksjoner andre mennesker
gjorde da offiserene gav sitt
æresord?

— Jeg har ingen berettiget me-
ning om hva andre kan ha
tenkt seg.

— Hvor står det i overenskom-
sten at kapulasjonen bare gjaldt 6.
divisjon?

— Mine fullmakter gjaldt 6. di-
Fortsettes neste side.

Vidnet forklarte at han etter for-
 handlingene i Trondheim 10. juni
 reiste tilbake til Narvik, hvor han
 oppholdt seg den dagen da meldin-
 gen kom om at Paris var falt i tys-
 kernes hender. I Narvik traff Ros-
 cher Nielsen general Dietl, som to
 ganger hadde vært i Norge på sky-
 teskolen.

Meine Plicht

— Det var da en merkelig måte å
 komme tilbake til Norge på, herr
 general, De som to ganger før har
 vært gjest her i landet, hadde vid-
 net sagt til Dietl ved denne anled-
 ning.

General Dietl slo ut med hen-
 dene, og svarte: — Ich habe nur
 meine Plicht als Soldat getan!

Vidnet opplyste at han senere
 under krigen måtte gå i tysk krigs-
 fangenskap, etterat Terboven var
 blitt mer og mer nervøs over all så-
 botasjen i Norge. Terboven mente
 at det var offiserer som sto bak, og
 hadde planer om å arrestere samtlige
 offiserer og sende dem til tyske
 konsentrasjonsleire som represalle.

Under sitt møte med general
 Falkenhorst på Akershus etter
 krigen fikk han imidlertid vite at
 Falkenhorst hadde grepet inn da
 han fikk høre om Terbovens planer.

— Takk, dette er mine folk,
 hadde Falkenhorst sagt, — hvis
 de skal arresteres, så skal de ar-
 resteres som offiserer!

— Og slik ble det, sa vidnet. —
 Offiserene møtte frem i full uni-
 form, og ble sendt til Tyskland
 som såkalt «ærefulle krigsfan-
 gere». Det kærefulle ved fangen-
 skapet var det imidlertid så som
 så med, mente general Roscher
 Nielsen.

Under sitt fortsatte vidneprov i
 retten igår, gav professor, dr. phi-
 los. Magne Skodvin en ganske mas-
 siv og dokumentert understøttelse
 av Roscher Nielsens og Løberg-
 Schjødts syn på at krigen i Norge
 fortsatte etter 10. juni 1940. Han
 henviste blant annet rett og slett
 til Quisling selv, som flere ganger
 under krigen gav uttrykk for at
 Norge befant seg i krigstilstand
 med Tyskland. Det er en kjent sak
 at Quisling gang på gang forsøkte å
 oppnå en fredslutning med Hitler,
 uten at dette lyktes. Det var også
 en rekke dokumenter fra tyskerne
 selv og fra Quislingministre som slo
 fast at deres oppfatning var at
 krigstilstanden mellom de to land
 fremdeles vedvarte. Vidnet under-
 streket at han uttalte seg i retten
 som historiker, ikke som jurist.

På punkt etter punkt stilte pro-
 fessor Skodvin seg sterkt kritisk til
 Hewins-boken, og uttalte blant an-
 net: — Det er en illusjon å tro noe
 annet enn at også historikerne har
 sin tendens. Den eneste motvekt
 man har, er at når denne kommer i
 konflikt med kjensgjerningene, så
 er det tendensen som må revideres,
 ikke kjensgjerningene!

Et av de punkter i boken som
 striden står om i retten, er setnin-
 gen i bokens norske utgave om at
 «Klokken 7.30 den 9. april 1940 var
 der ingen regjering i virksomhet i
 Norge».

Tidligere legasjonsråd Ulrich Stang
 i retten.

Berlin fra 1934 og frem til krigsut-
 bruddet. Stang meldte seg inn i Na-
 sjonal Samling i 1941, og ble etter
 krigen dømt til åtte års fengsel i
 Høyesterett.

I sitt vidneprov opplyste han at
 Norge før krigen var den eneste na-
 sjon av 55-56 som ikke hadde mili-
 tær-attaché knyttet til sin legasjon
 i Berlin. Underretninger om mili-
 tære saker fikk legasjonen gjennom
 bekjentskaper med andre lands at-
 taché, opplyste han.

«Dirring i luften»

Stang fortalte om hva som skjedde
 i forbindelse med de varsler som
 ble sendt til Utenriksdepartementet
 umiddelbart før den tyske invasjon
 9. april:

— Den 4. april var det så spen-
 nende og så mye dirring i luften, at
 jeg gikk ut for å få kontakt med
 noen som kanskje hadde opplysning-
 er og gi. I baren på Hotel Adlon
 traff jeg den hollandske militær-
 attaché, major Sas, han vinket på
 meg og sa: — Haben Sie Zeit?

Jeg satte meg ned ved bordet
 og han fortalte: Jetzt sind wir an
 der Reihe — nå er det vår tur! —
 Hva er det De sier? spurte jeg
 forskrekket, og han fortalte at
 han gjennom en høyere tysk of-
 fiser hadde fått vite at tyskerne
 planla å overfalle Nederland, og
 dernest Belgia og Frankrike.
 Kanskje allerede i neste uke!
 Han opplyste at det også var mu-
 lighet for at Danmark kom på
 tale, og da jeg gikk, forferdet,
 ropte han etter meg: — Kanskje
 blir også dere angrepet!

Vidnet forklarte at han reiste di-
 rekte til legasjonen og dikterte en
 skrivelse til departementet som ble
 undertegnet av ministeren, Arne
 Scheel. Alle meldinger ble signert
 av Scheel, opplyste han.

Tre dager senere fikk Stang vite i
 den danske legasjon at krigsmate-
 riell ble innskipet i Stettin, og at
 15-20 fartøyer hadde forlatt havnen
 med ukjent mål, og også denne
 meldingen ble sendt til departe-
 mentet i samarbeide med Scheel.
 Dagen derefter, 8. april, kom det
 melding om at skip var observert i
 Kattgat og Storebælt, og meldin-
 gen ble bragt videre.

Til dette sa professor Skodvin:
 — Klokken 7.30 9. april hadde
 den norske regjering en oppgave
 som var viktigere enn alle andre,
 nemlig å komme seg bort fra Oslo
 for å unngå å komme under dik-
 tat!

Professor Skodvin ble ikke ferdig
 med sitt vidneprov under gårds-
 gens rettsmøte, og møter igjen idag
 som første vidne.

Tredje vidne igår var tidligere le-
 gasjonsråd Ulrich Stang, 82 år, som
 var legasjonsråd ved legasjonen i

I forbindelse med sitt vidneprov
 refererer Stang en bok av Halvdan
 Koht, hvor det heter: «Stang festet
 ingen lit til det (Sas hadde for-
 talt)», og Koht henviste også til
 «dei nazi-venene hans». I Trygve
 Lies bok, «Leve eller dø», heter det
 imidlertid at «både legasjonene i
 København og Berlin gjorde sitt yt-
 terste for å varsle».

Ulrich Stang opplyste at Arsaken
 til at han meldte seg inn i NS i
 1941, var at han mente krigen i
 Norge var forbi.

«Farvet fremstilling»

Advokat Schjødt: — Ifølge un-
 dersøkeiskommisjonens rapport,
 så sier major Sas at han på hotel
 Adlon 4. april utilsårlig fortalte Dem
 at Norge og Danmark ville bli an-
 grepet neste tirsdag, men at De
 ikke trodde noe på det. Han sier
 også at han traff Dem etter tys-
 kernes overfall på Danmark/Norge,
 og at De var skamfull!

— Det er en meget farvet frem-
 stilling!

Advokat Wiesener: — Hva kan
 De si om behandlingen etter arre-
 stasjonen i 1945?

— I den første tiden var det
 nok så forferdelig, det var et sårt
 oppgjør, det er klart det måtte
 komme til overgrep. Det ble ikke
 noe orden på det før vi fikk ord-
 entlige fangevoktere — de andre
 var ikke noe annet enn rask som
 drakk seg fulle og skjøt med
 skarpt i brakkeveggene. Det var
 imidlertid ikke terror i den for-
 stand, det var intet som kunne
 sammenlignes med de tyske over-
 grep fra Gestapos side.

Ulrich Stang opplyste at han i
 lagmannsrett ble dømt til fire års
 fengsel. Han hadde på dette tids-
 punkt sittet mer enn fire år i vare-
 tekt på Tlebu, opplyste han, og i
 Høyesterett ble straffen hevet til
 åtte år.

— Min forsvarer fortalte meg at
 jeg bare skulle sende inn en benåd-
 ningsøknad, og så ville jeg slippe
 ut ganske snart. Det ville jeg ikke.
 Jeg vendte tilbake til Tlebu og satt
 straffetiden ut!

Han refererte en episode fra
 Tlebu, hvor han en dag ble kalt ned
 til porten, hvor det sto en politibill
 og fire uniformerte politifolk. — De
 var kommet i ens ærend for å hente
 min St. Olavs-orden, fire svære kar-
 rer, i egen bil midt i bensinnødens
 tid. Nei, svarte jeg, den kunne de
 ikke få. — jeg går ikke i fengsel med
 mine dekorasjoner!

Sverre Løberg reiser seg, hen-
 vendt til vidnet:

— Det er en ting jeg gjerne vil-
 le vite, selv om jeg ikke liker å
 spørre om dette. De oppholdt
 Dem i Tyskland fra 1934 til 1940, i
 seks år, ikke sant?

— Jo!

— Når De var der såpass lenge,
 så kjente vel De og Deres medar-
 beidere til forholdene i Tyskland
 på den tid?

— Nei!
 — Var alt det som skjedde, noe
 som unngikk det gode selskap,
 kanskje?

— Vi visste ingenting, vi hadde
 såvidt hørt om noe som het kon-
 sentrasjonsleire, vi kjente intet til
 de redsler som foregikk der. De
 må huske det var en totalitär
 stat, der var ingen som turde for-
 telle oss noe, det var dødsstraff
 for slikt.

— Jeg har da hørt om repre-
 sentanter ved andre lands mi-
 sjoner som var bedre orientert,
 sier Løberg, og setter seg igjen.

Siste vidne igår var professor
 Herman Tønnesen, som underviser
 i Canada. I 1948 foretok professor
 Tønnesen en undersøkelse blant 150
 jurister i Oslo, og spurte om deres
 syn på rettsoppgjøret. Han opplyste
 blant annet at av de juristene blant
 de intervjuede som hadde vært for-
 svarere for NS-folk, var der en
 større tendens enn hos andre til å
 være kritisk innstilt overfor straff
 mot passive NS-medlemmer. Det
 var også kommet endel innvendinger
 fra dommerhold.

B
E
B
D